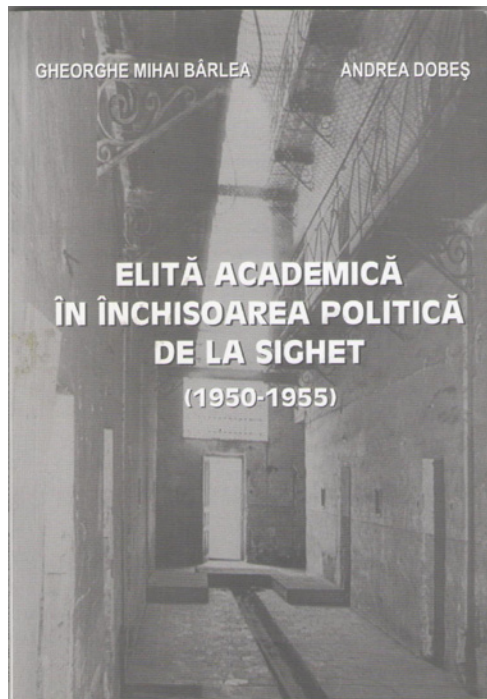

O carte a restituirii, a revoltei și a neuitării: *Elită academică în închisoarea politică de la Sighet (1950-1955)*

Elaborată sub forma unui dicționar cu biografii succinate, dar sugestive pentru soarta celor care au trecut prin malaxorul totalitarismului comunist de sorginte sovietică, cartea* apreciaților intelectuali maramureșeni Gheorghe Mihai Bârlea și Andrea Dobeș adună între copertile ei secvențe dramatice din viața celor douăzeci de membri titulari, corespondenți și de onoare ai Academiei Române, încarcerați la închisoarea politică din Sighetul Marmației**. Actualitatea și

oportunitatea apariției volumului este determinată de faptul că procesul de *recuperare a adevărului* privind ororile sistemului politic din România postbelică este departe de a se fi încheiat. Necunoscute sau insuficient studiate, în special de către tânăra generație, sunt fărădele-

* Gheorghe Mihai Bârlea, Andrea Dobeș, *Elită academică în închisoarea politică de la Sighet (1950-1955)*, Biblioteca județeană „Petre Dulfu”, Baia Mare, 2017.

**În prezent fosta închisoare a devenit Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței, realizat de Fundația Academică Civică, avându-i ca inițiatori pe Ana Blandiana și Romulus Rusan.

gile săvârșite de puterea comunistă pentru marginalizarea și lichidarea elitelor, „indiferent de specializarea lor, de apartenența, opțiunile sau simpatiile politice sau ideologice”. Peste decenii șochează brutalitatea și sadismul celor care, în numele unui ideal utopic și puternic ideologizat, prin teroare și violență nemaiîntâlnite, planificau *crearea omului nou*, în-genunchind și exterminând pe cei bănuși de lipsă de „loialitate” față de puternicii zilei. Autorii bine documentatului studiu introductiv subliniază: „România după cel de-al Doilea Război Mondial, victimă a unei geopolitici desenate la Yalta, sub sfârâitul toxic al pipei lui Churchill și figura de rechin istoric al lui Stalin, nu a putut evita experiența tragică a bolșevizării vieții politice, dezinstituționalizarea democrației, confiscarea libertății și monopolul economiei. După conviețuirea într-un pluralism politic precar, între 23 august 1944 și 6 martie 1945, odată cu instalarea guvernului Groza, începe vânătoarea elitelor militare și a foștilor membri în cabinetul Antonescu, învinuși de *crimă de război și dezastrul țării*. În contextul istoric dat, cu tancurile sovietice orientate spre guvern și spre Palatul Regal, verdictele pronunțate condamnau la moarte sau închisoare pe viață, internări în lagăre, deportări pe toți cei suspecți că reprezintă *elemente dușmănoase* ale noului regim”.

Unui tratament inuman au fost supuși și purtătorii de ideal și de mesaj al poporului român, academicienii, care nu au acceptat „compromisul de a gira așa-numita transformare” a Academiei Române dintr-o instituție-simbol într-un instrument aflat la cheremul partidului devenit „santinela dinspre Apus a civilizației moscovite”. Desființarea Academiei Române, în care activau cei mai de seamă reprezentanți ai științei și culturii românești din ultimele opt decenii, și substituirea ei printr-o entitate academică politizată se asociază cu anul „sovietizării României”, 1948, când este publicat și Decretul din 13 august 1948 privind *Statutul de organizare și funcționare al Academiei Republicii Populare Române*, prin care erau numiți membrii titulari ai Prezidiului Academiei RPR. În acest document, încropit după model sovietic și care prevedea controlul politic al instituției, alegerea membrilor Academiei fiind condiționată de confirmarea lor de către organele puterii de stat, nu au fost incluse 32 de personalități dintre cei 47 de membri titulari ai vechii Academii, adică 70 la sută. Printre cei expulzați se regăseau: Lucian Blaga, Ion Alexandru Brătescu-Voinești, Dimitri Caracostea, Ion Petrovici, Sextil Pușcariu, Constantin Rădulescu-Motru, Gheorghe Brătianu, Silviu Dragomir, Dimitrie Gusti, Alexandru Lapedatu,

Ioan Lupăș, Simion Mehedinți, Ion Nistor..., nume de referință ale științei și culturii românești. În total cifra personalităților epurate din forul suprem al științei naționale se ridică la 113.

Dar „apogeul represiunii îndreptate împotriva elitei interbelice s-a produs în noaptea de 5/6 mai 1950, numită în istoriografia recentă *noaptea demnitarilor*”, menționează semnatarii volumului. Desfășurată la nivel național, operațiunea de arestare a înghesuit în cele patru dube ale securității 84 de foști demnitari, cu destinația, necunoscută de ei, Penitenciarul Principal Sighet.

În perioada mai 1950-iulie 1955, la această închisoare s-au aflat aproximativ 200 de personalități marcante, între care și 20 de membri ai Academiei Române (titulari, corespondenți sau de onoare).

Deși niciun reprezentant al elitei academice încarcerate la Sighet, cu excepția simulacrului în cazul lui Iuliu Maniu, nu a fost supus procedurii de judecată, ci s-a recurs la internarea administrativă, ca formulă aparentă de legalitate, deținuții politici se aflau într-o izolare totală, lipsiți de posibilitatea de a comunica cu cei rămași acasă, îndurând foame, frig și frică. Condițiile inumane de detenție, vârsta înaintată și starea de sănătate precară au determinat decesul multor oameni nevinovați pedepsiți cu închisoarea pentru infracțiuni imaginare. Astfel, pe parcursul a cinci ani au decedat 53 (adică 25%) din numărul total al personalităților întemnițate. Printre aceștia s-au aflat cinci membri ai vechii Academii: Alexandru Lapedatu, Gheorghe Tașca, Iuliu Maniu, Gheorghe Brătianu și Victor Bădulescu.

O precizare se impune: zece dintre cei douăzeci de membri ai Academiei Române închiși la Sighet au fost implicați în făurirea Marii Uniri de la 1918. „Nedreaptă și amară sancțiune pentru reprezentanții unei generații cu contribuții esențiale la realizarea actului fundamental din istoria națională: România Mare”, – conchid alcătuitoarii cărții.

După 1955, deținuții politici supraviețuitori au fost fie eliberați, fie transferați în alte locuri de detenție. Treptat unora li s-a permis să se integreze în activitatea didactică și de cercetare, dar abia în anul 1990, Academia Română, revenită la denumirea istorică, îi repune în drepturi pe cei deposedați de onorabilul titlul de academician în vara anului 1948.

**Lista alfabetică a membrilor Academiei Române
încarcerați la Sighet:**

Victor Bădulescu (n. 28 iulie 1892, Găești/Dâmbovița – d. 10 decembrie 1953, Sighet, membru corespondent al Academiei Române – 24 mai 1945);

Gheorghe Brătianu (n. 28 ianuarie 1898, Ruginoasa/Iași – d. 27 aprilie 1953, Sighet, membru titular al Academiei Române – 28 mai 1942, membru corespondent – 2 iunie 1928);

Dumitru Caracostea (n. 10 martie 1879, Slatina – d. 1964, membru titular al Academiei Române – 26 mai 1938, membru corespondent – 26 mai 1936, Președinte al Secțiunii literare – 1945-1948);

Silviu Dragomir (n. 13 martie 1888, Gurasada/Hunedoara – d. 23 februarie 1962, București, membru titular al Academiei Române – 25 mai 1928, membru corespondent – 26 mai 1916, Președinte al Secțiunii istorice – 1945-1948);

George Fotino (n. 31 iulie 1896, Craiova – d. 28 iunie 1969, București, membru corespondent al Academiei Române – 24 mai 1945);

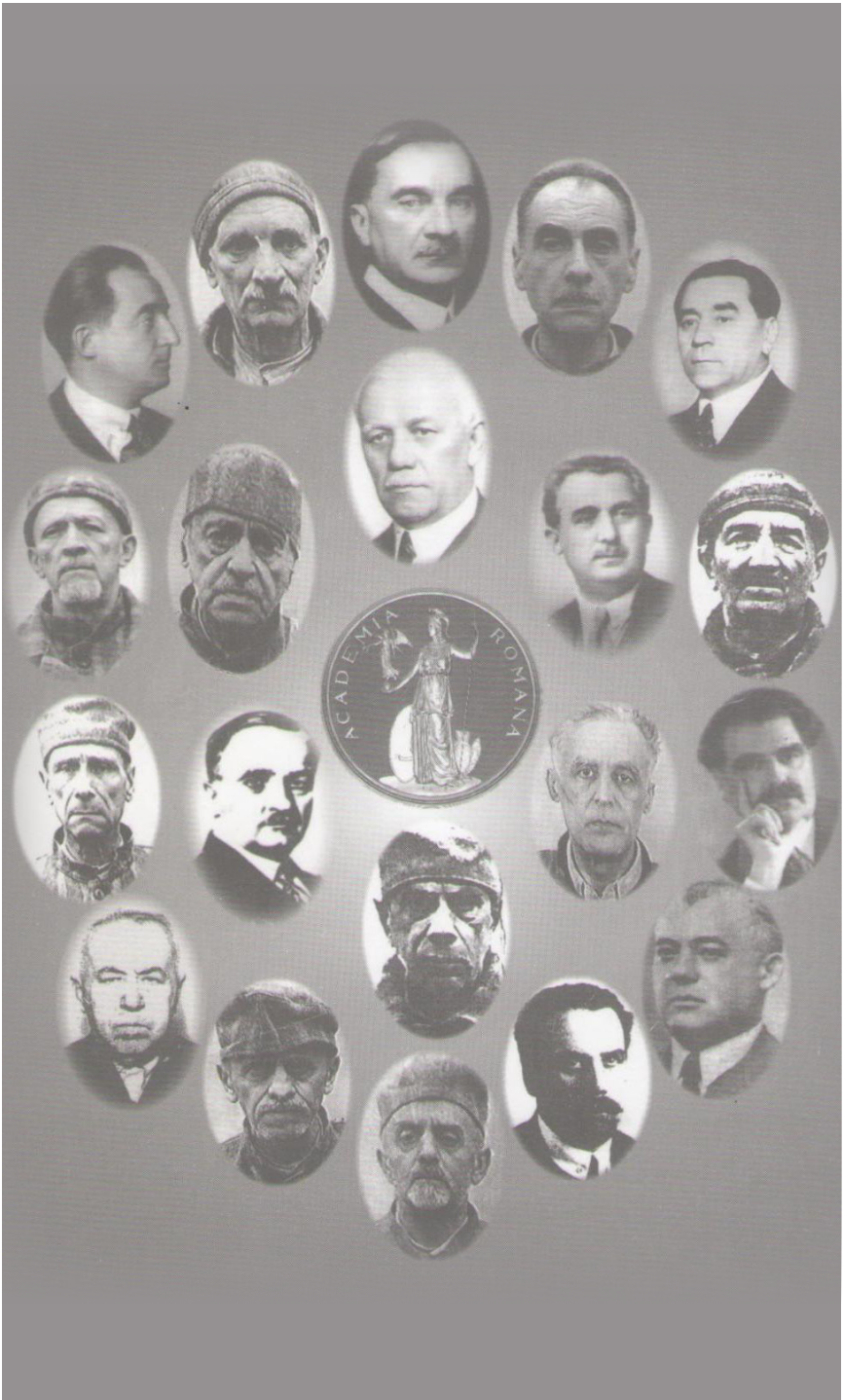
Pantelimon Halippa (n. 1 august 1883, Cubolta/Soroca – d. 30 aprilie 1979, București, membru corespondent al Academiei Române – 15 octombrie 1918);

Emil Hațieganu (n. 9 decembrie 1878, Triteni/Cluj – d. 13 mai 1959, Cluj, membru de onoare al Academiei Române – 2 iunie 1945);

Iuliu Hossu (n. 30 ianuarie 1885 în Milășul Mare/Mureș – d. 28 mai 1970, București, membru de onoare al Academiei Române – 2 iunie 1945);

Alexandru Lapedatu (n. 18 septembrie 1876, Săcele/Brașov – d. 30 august 1950, Sighet, membru titular – 10 octombrie 1918, membru corespondent – 26 mai 1910, Președinte – 31 mai 1935-3 iunie 1938, vicepreședinte – 31 mai 1934-31 mai 1935, 3 iunie 1938-30 mai 1939, secretar general al Academiei Române – 5 februarie 1939-7 iunie 1948);

Ioan Lupăș (n. 9 august 1880, Săliște/Sibiu – d. 3 iulie 1967, București, membru titular al Academiei Române – 17 mai 1916, membru corespondent – 29 mai 1914, Președinte al Secțiunii istorice – 1932-1935);

Iuliu Maniu (n. 8 ianuarie 1873, Șimleul Silvaniei/Sălaj – d. 5 februarie 1953, Sighet, membru de onoare al Academiei Române – 7 iunie 1919);

Ștefan Meteș (n. 27 decembrie 1886, Geomal/Alba – d. 30 iunie 1977, Cluj, membru corespondent al Academiei Române – 7 iunie 1919);

Iuliu Moldovan (n. 15 iulie 1882, Bogata/Cluj – d. 19 noiembrie 1966, Cluj, membru corespondent al Academiei Române – 10 iunie 1920);

Ion Nistor (n. 4 august 1876, Văcovul de Sus/Rădăuți – d. 11 noiembrie 1962, București, membru titular – 19 mai 1915, membru corespondent – 18 mai 1911, Președinte al Secțiunii istorice – 1929-1932);

Zenovie Pâclișanu (n. 1 mai 1886, Straja/Alba – d. 31 octombrie 1957, București, membru corespondent al Academiei Române – 5 iunie 1919);

Teofil Sauciuc-Săveanu (n. 21 octombrie 1884, Bosanci/Suceava – d. 26 iulie 1971, București, membru corespondent al Academiei Române – 24 mai 1945);

Victor Slăvescu (n. 24 mai 1891, Rucăr/Muscel – d. 24 septembrie 1977, București, membru titular al Academiei Române – 20 mai 1939, membru corespondent – 23 mai 1936);

Florian Ștefănescu-Goangă (n. 5 aprilie 1881, Curtea de Argeș – d. 26 martie 1958, București, membru corespondent al Academiei Române – 28 mai 1937);

Gheorghe Tașcă (n. 30 ianuarie 1875, Tutova/Galați – d. 12 martie 1951, Sighet, membru corespondent al Academiei Române – 4 iunie 1926);

Gheorghe Tătărescu (n. 22 decembrie 1886, Craiova – d. 28 martie 1957, București, membru de onoare al Academiei Române – 22 iunie 1937).

La 3 iunie 1990 i s-a restituit titlul de membru corespondent al Academiei Române și lui **Pantelimon Halippa** sau **Pan Halippa**, publicist și om politic român basarabean, unul dintre cei mai importanți militanți pentru afirmarea spiritului românesc în Basarabia și pentru unirea acestei provincii cu România. A fost președintele Sfatului Țării care a votat Unirea. După 1918 a deținut mai multe funcții: ministru, secretar de stat pentru Basarabia (1919-1920), ministru al Lucrărilor Publice (1927), ministru al Lucrărilor Publice și Comunicațiilor (1930), ministru ad-interim la Ministerele Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale (1930), ministru secretar de stat (1928-1930, 1932, 1932-1933), senator și deputat în Parlament (1918-1934), urmărind neîncetat proșirea culturală a Basarabiei.

Pantelimon Halippa a fost arestat în noaptea de 5 spre 6 mai 1950 și încarcerat la Sighet. După doi ani de internare administrativă, la 26 martie 1952 este predat autorităților sovietice. La Chișinău, Tribunalul Militar al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești îl condamnă, pe 22 iunie 1952, la 25 de ani de muncă silnică pentru spionaj împotriva Uniunii Sovietice. Este transferat în lagărele de muncă din Siberia. Amnistiat în decembrie 1955, Pantelimon Halippa este readus în România și încarcerat în penitenciarul Gherla, de unde a fost eliberat la 12 aprilie 1957.

A lucrat în calitate de profesor de istorie și geografie, fiind apoi acceptat în cercetare. A adunat material documentar privind problema Basarabiei, iar în deceniile șapte și opt desfășoară o luptă activă pentru cauza basarabeană, expediind numeroase memorii conducătorilor României, Statelor Unite ale Americii și Franței, organizând întâlniri cu basarabeni din România și din afara țării.

Întrebat asupra motivelor ce determină persistența demersurilor sale, Pantelimon Halippa oferea, de regulă, același răspuns: „Ca român basarabean, eu tare aș dori să trăiesc clipa întoarcerii Basarabiei la Patria-Mamă. (...) Trebuie până la urmă să ne recăpătăm Basarabia și să apărăm Moldova de pretențiile rușilor”.

L.R.